

STEFAN
BATORY
FOUNDATION

Варшава, Липень 2016

Україна. Новий уряд, старі виклики?

Обговорення другої сесії зустрічі

Рышард Лучын

Дискусія *Україна 2014–2016: спроба визначення балансу і перспективи* розпочалася з виступу **Оксана Нечипоренко**, згідно з яким Україні принаймні частково вдалося досягнути успіху в проведенні реформ, попри боротьбу одночасно на двох фронтах. З одного боку, реформатори на внутрішньому фронті змагаються “з міцнішими, ніж здавалося” пережитками комуністичної системи й олігархами, яким реформи не на руку, а з другого — на зовнішньому фронті, з російською агресією на сході країни. Проте, згідно з Нечипоренко, відбулася суттєва зміна — що дозволяє будувати більш оптимістичні прогнози. Українське суспільство зрозуміло, що шлях демократії не буде легкий і швидкий, однак готове ним іти, здаючи собі справу, що повернення до старої системи вже стало неможливе.

Як говорила експертка Реанімаційного Пакету Реформ, хоча темп змін в Україні може непокоїти, та варто пам'ятати про те, що від початку нинішньої каденції Верховна Рада проголосувала понад 400 проектів постанов — такий темп годі порівняти зі стабільними демократіями. Відповідаючи на питання з залу, Нечипоренко, однак, визнавала, що такий швидкий темп роботи ускладнює проведення громадських консультацій. Проте навіть у цьому вимірі видно значний поступ порівняно з попередньою каденцією. Новій владі також вдалося провести кілька ключових реформ, серед яких: введення ринкових цін на газ і пов'язане з цим зростання енергетичної ефективності, зміни в банківській системі, забезпечення ширшого доступу до публічної інформації і реформу системи державних замовлень. Створено Центральне Антикорупційне Бюро, нову поліцію й антикорупційну прокуратуру, які перейняли частину функцій старих силових структур та прокуратури.

Однак проведення кількох важливих реформ не означає, що вдалося розв'язати всі проблеми. Наприклад: хоча Антикорупційне Бюро формально існує, та досі не закладено можливості його фактичного функціонування. Щоб ефективно боротися з корупцією, варто реформувати суди і забезпечити їх справжню безсторонність та непідкупність. Серед планів громадського суспільства є також боротьба з впливом олігархів на українську політику — задля цього треба змінити виборчий кодекс і заборонити трансляцію телевізійної політичної реклами, що становить найсильніше знаряддя впливу в їхніх руках. На щастя, здається, що принаймні частина політиків фактично рахується з пропозиціями експертів з неурядових організацій. За їхньої участі створено Антикорупційне Бюро, а також прийнято постанови про ринок нафти і газу та про вищу школу.

Наголос на проведенні реформ є ініціативою не тільки громадянського суспільства, але також закордонних партнерів України і — що належить оцінити — частини політичного класу.

Боґуміла Бердиховська, модераторка дискусії, послалася на дослідження, згідно з якими “всі головні державні інституції в Україні, тобто президент, уряд і Верховна Рада, у цей момент мають меншу підтримку, ніж Віктор Янукович у 2013 році”. Ті дослідження прокоментувала **Марія Золкіна**. Вона вказала три причини такого стану речей. По-перше, упродовж останніх 15 років тільки двічі, після революцій 2004 та зламу 2013-2014 років, рівень довіри до влади був вищий від рівня недовіри до неї. Отож можна говорити про традиційну для українського суспільства недовіру до державних інституцій. Тим-то нинішній рівень їх підтримки не повинен дивувати. По-друге, очікування українців стосовно постмайданної влади були настільки завищені, що здійснити їх на практиці було практично неможливо. Як говорила Золкіна, “навіть якби реформи відбувалися швидше, то їх результати не були б відчутні ані за півроку, ані за рік”, натомість суспільство очікувало негайного ефекту. По-третє, ще однією причиною низького рівня підтримки влади, згідно з панелісткою, є значно більша доступність інформації про корупцію. Хоча її реальний масштаб не зріс, та внаслідок значно більшої присутності корупційної проблематики в публічному просторі “у пересічного споживача інформації складається враження, що ситуація погіршилася”. Тим-то не може дивувати факт, що— зі зрозумілих причин — найбільшою довірою українського суспільства користується армія і волонтери, чие заангажування мало величезне значення для затримання російської агресії на Донбасі. Довіра до волонтерського руху також пов'язана з його великою популярністю. За словами Золкіної, в ньому бере участь аж 13% українців, що становить феномен в європейському вимірі.

Марія Золкіна говорила також про величезні зміни, які упродовж останніх кількох років відбулися в настроях українського суспільства. Як показують дослідження, найбільша переоцінка мала місце в сфері закордонної політики. В 2011 році 42% українців хотіло приєднатися до Європейського Союзу, а близько 32-33% підтримувало зближення з Росією. Якщо число прихильників західного напрямку радикально не змінилося, то кардинально зменшилася віра в можливість побудови близьких відносин з Росією — нині такий варіант підтримує лише 13% українців. Подібна зміна відбулася в ставленні до членства в НАТО, яке в 2012 році підтримувало 13% суспільства, а нині аж 48%.

Золкіна погодилася з Оксаною Нечипоренко, що вдалося провести кілька ключових реформ, проте звернула увагу, що в суспільстві передбачення стосовно подальших дій є доволі песимістичні. В травні ц.р. тільки 29% українців вірило в реальну можливість проведення змін в країні. Водночас, хоча аж 60% громадян декларує зацікавленість процесом проведення реформ, лише одна з двадцяти осіб вважає, що є досить інформації на цю тему і що ця інформація зрозуміла.

“Криза в Україні не з'явилася на початку 2014 року”, — ствердив **Ігор Уманський**, коментуючи стан української економіки. Вже за правління Віктора Януковича ситуація була складна. Колишньому президентові вдавалося утримувати стабільність валюти і соціальних виплат тільки завдяки цілковитому використанню національного золотовалютного резерву і зростанню заборгованості. Економічні виклики, з якими довелося змірятися післямайданній владі, були додатково ускладнені анексією Криму і війною в Донбасі, що було рівнозначно втраті близько 20% продуктивного потенціалу країни. Дії з поліпшення стану української економіки розпочалися з доволі серйозного скорочення державних видатків. Ігор Уманський також підкреслив велике значення децентралізаційної реформи, що передає виключні компетенції з управління локальними бюджетами органам місцевого самоврядування. Якщо до реформи кошти для органів місцевого самоврядування виділялися з центрального бюджету, то тепер вони збираються на низовому рівні, а фонди, не витрачені в цьому році, не повертаються до міністерства фінансів. Водночас тепер власне на органи місцевого самоврядування значною мірою лягла відповідальність за здобування засобів для виконання своїх завдань, що збільшує їх мотивацію до дії.

Пріоритетом нинішньої влади, говорив віце-міністр фінансів, повинно стати забезпечення економічного зростання, бо без нього не вдасться здобути засобів на соціальні виплати і поточні державні видатки. Проте стабільного зростання ВВП не вдасться досягнути без конкретних реформ. По-перше, потрібно підвищити пенсійний вік і стаж роботи, необхідний для виходу на пенсію, а також ліквідувати привілеї конкретних груп в цьому питанні. Як підкреслив Уманський, щоб система була стабільна, на одного пенсіонера повинно припадати не менше ніж дві працюючі особи – нині припадає 1,2. По-друге, треба повернути банкам функцію кредитування економіки, що для них сьогодні є менш вигідно, ніж тримати гроші на депозитних сертифікатах. По-третє, треба зменшити податковий тиск і спростити податкову систему, як для платників, так і фінансових органів. Це дозволить водночас збільшити конкурентність, ліквідувати багато корупційних okazij, пов'язаних зі складністю системи, та привабити закордонних інвесторів. По-четверте, черговим кроком, що його рекомендував Ігор Уманський, є забезпечення ліпшого функціонування спеціальних економічних зон — бо нині вони служать переважно олігархам задля уникнення сплати податків, а повинні діяти з метою притягнення закордонного капіталу.

Як підкреслив Уманський, для успіху українських реформ ключовою є співпраця з закордонними партнерами, в тому числі з Європейським Союзом. Водночас ЄС повинен дещо змінити свою позицію стосовно України, бо нині накидає Києву більше обмежень, ніж дає йому привілеїв.

The Stefan Batory Foundation

Sapieżyńska 10a
00-215 Warsaw
Poland
tel. +48 22 536 02 00
fax +48 22 536 02 20
batory@batory.org.pl
www.batory.org.pl

Publication is licensed under
the Creative Commons
Attribution-ShareAlike 3.0
Unported Licence (cc BY-SA 3.0)

